

Magyarország: Monitoring jelentés

DIS-CONNECTED:

A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ

NŐK ÉS GYEREKEK ELLENI

ERŐSZAK MEGELŐZÉSE

INTÉZMÉNYEKBEN ÉS

KÖZÖSSÉGI ALAPÚ

SZOLGÁLTATÁSOKBAN

101049690- DIS-CONNECTED

Disability-based connected facilities and programmes for prevention of violence against women and children (101049690 – CERV-2021-DAPHNE)

Magyarország: Monitoring jelentés

2025. március

Validity Alapítvány: Bajnay Zsófia, Gurbai Sándor, Schönviszky Csenge

**Co-funded by
the European Union**

A kifejtett nézetek és vélemények azonban csak a szerző(k) véleményét tükrözik, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Bizottság véleményét. Sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó hatóság nem tehető felelőssé értük.

Tartalomjegyzék

Általános információk a monitoring látogatásokról.....	4
A szolgáltatások kiválasztása	5
Alkalmazott módszertan	5
Az intézmények környezete	6
Az intézmény profilja és a nyújtott szolgáltatás(ok)	6
Fizikai környezet.....	7
A szolgáltatást igénybe vevő ellátottak.....	8
Személyzet.....	8
1. RÉSZ A SZEGREGÁLT KÖRNYEZET ÉS A KITAGOLÁS.....	9
Kitagolás és alternatívái: a legkevésbé korlátozó környezet, a közösségi élet támogatása	9
Résztétel a döntéshozatalban, az egyéni választások és autonómia tiszteletben tartása.....	10
Az oktatáshoz, a munkához és a szabadidős tevékenységekhez való hozzáférés támogatása...11	
A családtagokkal és a közösséggel való kapcsolattartás fenntartása	11
Közösségi alapú vs. szegregált szolgáltatások: Hogy állnak az ÉNO-k?.....	12
Ajánlások a közösségi alapú szolgáltatások felé tett lépésekre	14
2. RÉSZ: VÉDELEM A NEMI ÉS FOGYATÉKOSSÁGI ALAPÚ ERŐSZAKKAL SZEMBEN	16
Nemi és fogyatékosági alapú erőszak.....	16
Szexualitás és kapcsolatok.....	17
Panasztételi mechanizmusok	19
Ajánlások a nemi alapú és fogyatékosági alapú erőszak elkerülésére.....	19

Általános információk a monitoring látogatásokról

A DIS-CONNECTED projekt magyarországi megvalósításának részeként 2025 januárjában négy monitoring látogatást tettünk értelmi fogyatékossgal élő felnőtteket ellátó nappali intézményekben Budapesten. A 23 kerületi ÉNO mindegyikét, illetve két magánintézményt kerestünk meg, öt intézménytől kaptunk pozitív választ. A négy felkeresett ÉNO különböző társadalmi és gazdasági háttérrel rendelkező kerületeket fedett le, valamint voltak köztük magán- és állami fenntartású létesítményeket egyaránt. Az ötödik látogatást februárra terveztük, azonban adminisztratív akadályok és a szűk határidő miatt végül nem kerülhet sor rá.

Ezeket a látogatásokat a Validity munkatársaiból (3 fő) és önkéntesekből (4 fő) álló csapat végezte, akik korábban részt vettek a monitoring képzésünkön, és jelentkeztek a részvételre. Önkénteseink sokszínű háttérrel rendelkeztek, volt aki fogyatékossgal élő emberek érdekvédelmével foglalkozó civil szervezetnél dolgozik, mások gyógypedagógiát hallgatnak vagy a főpolgármesteri hivatal munkatársai.

A magyar jogszabályok szerint¹ a 10 000 főnél nagyobb települések kötelesek nappali ellátást biztosítani a fogyatékossgal élő felnőttek számára. Ezeknek a nappali otthonoknak strukturált napi rutinokat kell kialakítaniuk, amelyek a szolgáltatást igénybe vevők egészségügyi és mentális jólétéhez igazodnak. A szolgáltatások célja, hogy nyitottak és hozzáférhetőek legyenek, biztosítva, hogy mind a szolgáltatást igénybe vevők, mind a szélesebb közösség profitálhasson belőlük, bár a gyakorlatban ez nem mindig van így.

Az egyéni igényektől függően az ÉNO-któl elvárják, hogy számos szolgáltatást nyújtsanak, beleértve a tanácsadást és a készségfejlesztést. A további támogatásnak magában kell foglalnia az esetkezelést, például a problémamegoldást és az adminisztratív segítségnyújtást, valamint a felügyeletet, a terápiát és a közösségfejlesztést. E szolgáltatások elérhetősége és minősége azonban településenként eltérő.

A fogyatékossgal élő személyek számára az ÉNO-knak szükség szerint speciális oktatási és pedagógiai támogatást kell nyújtaniuk. Egyéni fejlesztési programokat is kell szervezniük, amelyek speciális oktatási foglalkozásokat tartalmaznak annak biztosítása érdekében, hogy minden szolgáltatást igénybe vevő személyre szabott támogatást kapjon

¹ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és a szociális szolgáltatásokról; a személyi gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) Szociális és Munkaügyi Minisztérium rendelet, 74-84/A. §; A 29/1993. 17.) a személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatások díjairól; A 9/1999. (XI. 24.) a Szociális és Munkaügyi Minisztérium 24. cikke a személyes gondoskodást nyújtó szociális szolgáltatások igénybevételéről.

készségeik és általános jóléte javítása érdekében. A gyakorlatban e szolgáltatások elérhetőségének és hatékonyságának mértéke jelentősen eltér a szolgáltatók között.

A szolgáltatások kiválasztása

Úgy döntöttünk, hogy a felnőttek nappali támogatására összpontosítunk, és a projekt keretében különféle szolgáltatási modelleket kívánunk lefedni. A fő célkitűzés a közösségi alapú szolgáltatások felé való elmozdulás nyomon követése és az erőszak bejelentésének javítása volt a tudásbázis bővítése és a mentális fogyatékkal élő nők és gyermekek elleni erőszakkal kapcsolatos nyomon követés javítása révén az őket kiszolgáló létesítményekben és programokban. Az ENSZ Fogyatékkal Élő Személyek Jogainak Bizottsága által kiadott *Irányelvek az intézményi elhelyezés megszüntetéséről, beleértve a veszélyhelyzeteket is*², "a fogyatékkal élő nők és lányok más nőkhöz és lányokhoz képest fokozottan ki van téve a szexuális és nemi alapú erőszaknak, és kevésbé valószínű, hogy hozzáférnek rehabilitációs szolgáltatásokhoz valamint az igazságszolgáltatáshoz. Nemi alapú, többszörös és interszekcionális diszkriminációnak és az intézményi elhelyezés veszélyének vannak kitéve." Tekintettel ezekre a kockázatokra, különösen fontosnak találtuk, hogy interszekcionális megközelítést építsünk be a közösségi alapú szolgáltatások monitorozásába.

A látogatások lehetőséget adtak arra is, hogy együttműködést kezdeményezzünk néhány érintett önkormányzattal, amelyet később a fogyatékkal élő személyek személyi asszisztencia rendszerének kísérleti jellegére összpontosító együttműködési protokollban formalizáltunk. A monitoring látogatások középpontjában annak megértése állt, hogy a napközi otthonok hogyan készítik fel a szolgáltatást igénybe vevőket az önálló életvitelre azokban az esetekben, amikor családjuk már nem tudja eltartani őket, megelőzve ezzel az intézményi elhelyezést. Emellett megvizsgáltuk az ellátottaknak számára nyújtott oktatást az erőszak megelőzéséről és bejelentéséről és a szexuális egészségről, hogy felmérjük az áldozattá válás megelőzésére irányuló lépéseket. Végül feltártuk, hogyan integrálódnak ezek a szolgáltatások a helyi közösségekbe.

Alkalmazott módszertan

Az információkat az igazgatókkal, a személyzettel és a szolgáltatást igénybe vevőkkel folytatott önkéntes interjúk révén gyűjtötték össze; a szolgáltatási környezet megfigyelése, beleértve az épületet és a létesítményeket; valamint a vonatkozó dokumentáció és szabályzatok, például a belső szabályzatok, a panaszkezelési szabályzat, valamint a

² CRPD/C/5: Iránymutatások az intézményi kitagolásról, beleértve a vészhelyzeteket is (2022), 16. o.

szakmai és működési szabályzatok vizsgálatával. Lehetőség szerint áttekintettük az önkormányzat szociális bizottsági üléseinek jegyzőkönyveit is, ha az ÉNO-ról szó esett.

Az ellátottak egy könnyen érthető tájékoztatót kaptak, hogy megértsék a látogatás célját. Az interjúk előtt minden interjúalanyt tájékoztattunk a projektről, és joguk volt bármikor visszavonni hozzájárulását. Az interjúkat névtelenül végeztük, és minden olyan adatot, amely potenciálisan azonosíthatta az egyéneket, kihagytunk a visszajelzésekből.

Az intézmények környezete

A meglátogatott napközi otthonok tömegközlekedéssel is megközelíthetők, de elhelyezkedésük a környezet és a közlekedés kényelme szempontjából eltérő. Az első otthon egy külvárosi övezetben található, buszmegállója 350 méterre található. A második otthon panelépületek között található, a buszmegállótól 230 méterre. Mindkettő tömegközlekedéssel megközelíthető és akadálymentes.

A harmadik otthon egy elővárosi vasútállomás közelében található, és közvetlenül előtte van egy buszmegálló. Panel- és családi házak veszik körül, és nagy kerttel rendelkezik. A szolgáltatást igénybe vevők szállítását két külön buszjárat szervezi Budáról és Pestről, bár néhányan szülői segítséggel érkeznek. A negyedik otthon központi helyen található, a buszmegálló közvetlenül az épület előtt található. A 2010-es évek elején felújították, hogy megfeleljen a szolgáltatás speciális igényeinek. A többihez hasonlóan ez is akadálymentes, és saját kisbusszal rendelkezik a szolgáltatást igénybe vevők szállítására.

Az intézmény profilja és a nyújtott szolgáltatás(ok)

A felügyelt nappali otthonok nappali ellátást és fejlődési támogatást nyújtanak fogyatékossgal élő felnőttek számára. Bár minden központ célja a szolgáltatást igénybe vevők készségeinek fenntartása és fejlesztése, struktúrájuk, finanszírozási modelljük és a rendelkezésre álló programok eltérőek.

Az első otthon a helyi önkormányzat fenntartásában működik, és a kerületben élő fogyatékossgal élő felnőtteket szolgálja ki. A szolgáltatás ingyenes, kivéve az étkezés költségeit. A legtöbb résztvevő elhagyja a közoktatási rendszert, és mindaddig az ÉNO-ban marad, amíg a család el tudja tartani őket. Az otthon csoportos fejlesztő foglalkozásokat és fakultatív tevékenységeket kínál.

A második otthon hasonló önkormányzati finanszírozású modellt követ, nappali ellátást biztosít a kerületbne élő fogyatékossgal élő felnőttek számára. A szolgáltatást igénybe vevők csak az étkezési költségekhez járulnak hozzá. A központ csoportos és egyéni fejlesztő tevékenységeket egyaránt kínál. Az első ÉNO-hoz hasonlóan a legtöbb résztvevő

az oktatási rendszer elhagyása után csatlakozik, és marad, amíg a családtámogatás elérhető.

A harmadik nappali otthon egy magántulajdonban lévő intézmény, amelyet egy alapítvány támogat, és nappali ellátást kínál autista és értelmi fogyatékossgal élő felnőttek számára. Az önkormányzati fenntartású ÉNO-kkal ellentétben a szolgáltatást igénybe vevők havidíjat fizetnek. A programok a meglévő készségek fenntartására és fejlesztésére összpontosítanak, olyan tevékenységeket foglalnak magukban, mint az adaptált konduktív terápia, az egyéni fizioterápia és a logopédia. Az ÉNO további terápiás foglalkozásokat is kínál, beleértve a hidroterápiát és a kutyaasszisztált terápiát, valamint közösségi tevékenységeket szervez.

A negyedik otthon egy helyi önkormányzat által működtetett szolgáltatás, amely nappali ellátást nyújt a területben élő fogyatékossgal élő felnőttek számára. A szolgáltatást igénybe vevők csak az étkezésért fizetnek. Az ÉNO csoportos fejlesztő foglalkozásokat és fakultatív tevékenységeket kínál. Az első és második ÉNO-hoz hasonlóan a legtöbb ellátott a közoktatásból érkezik, és az otthonban marad, amíg a családi támogatás elérhető számukra.

Fizikai környezet

A nappali otthonok felújított épületekben működnek, amelyek mindegyikét úgy alakították ki, hogy megfeleljen a szolgáltatást igénybe vevők igényeinek. Bár mindegyik tiszta és jól karbantartott környezetet biztosít, fizikai elrendezésük és a rendelkezésre álló terek eltérőek.

Az első otthon egy felújított régebbi épületben található, többcélú tevékenységi teremmel, étkezővel/tevékenységi területtel, irodával, valamint kombinált konyhai előkészítő térrel. Van még öltöző, valamint külön férfi és női mosdók, utóbbi a női személyzet öltözőjeként is szolgál.

A második ÉNO hasonló elrendezésű, de két fő tevékenységi helyiséget tartalmaz, amelyek négy kisebb térre oszthatók össze kombinálható ajtókkal. Az épületben mosókonyha, elsősegélynyújtó szoba és relaxációs szoba is található. Az első otthonhoz hasonlóan a női személyzet itt is öltözőként osztozik a női mosdón.

A harmadik ÉNO egy felújított, nagyobb családi házban található, kerttel. Speciálisabb tereket kínál, beleértve két csoportszobát, egy nagy közös helyiséget, egy kisebb és egy nagyobb edzőtermet, egy csendes szobát világos függönyökkel és egy sószobát. A szálláson emelőberendezéssel ellátott, akadálymentesített mosdó is található. Az egyéb létesítmények közé tartozik az ételkészítéshez szükséges konyha, a személyzet mellékhelyisége és öltözője, a konyhasarok, az irodák és a tárolók.

A negyedik otthon egy másik felújított létesítmény, amely egy fő tevékenységi területből, egy étkezőből/tevékenységi helyiségből, egy irodából és egy kombinált konyhai előkészítő térből áll. A többihez hasonlóan öltözővel és külön férfi és női mosdókkal rendelkezik, utóbbit női személyzet is használja.

A szolgáltatást igénybe vevő ellátottak

A négy meglátogatott nappali otthon nappali szolgáltatásokat nyújt fogyatékkal élő számára, mindegyik különböző kapacitással, korcsoporttal és támogatási megközelítéssel.

Az első ÉNO 32 férőhelyes, ebből 18 hely van betöltve; Az ellátottak öregszenek, néhányan bentlakásos gondozásba kerültek vagy elhunytak. A legtöbb szolgáltatást igénybe vevő pozitívan beszél a személyzetről és társaikról, sokan barátságokat kötnek a az ÉNO-n belül.

A 36 fős teljes kapacitással és hosszú várólistával a második otthon elsősorban 18-50 éves felnőtteket szolgál ki, akiknek többsége családjával él, és magasabb támogatási szükségletű, mint a többi ÉNO ellátottja. A strukturált csoportrendszer figyelembe veszi a fizikai mobilitást, a viselkedési igényeket és a kommunikációs követelményeket, de a közösségbe való beilleszkedés kihívást jelent a közösségi alapú lehetőségek hiánya miatt.

Jelenleg 17 16-40 év közötti embert kiszolgáló harmadik ÉNO veleszületett vagy szerzett fogyatékkal élő személyeket szolgál ki, támogatási igények alapján csoportosítva, beleértve az autizmusra és a fizikai mobilitásra összpontosító csoportot. A szolgáltatást igénybe vevők elsősorban más intézményekből érkeznek, változatos igényeik időnként kihívást jelentenek a programtervezés során.

A 20 fős befogadóképesség felett működő negyedik ÉNO fiatalabb és idősebb felnőtteket szolgál ki, néhányan várólistán vannak. Sok ellátott a tankötelezettség lejártá után csatlakozik, és vannak, akik értelmi fogyatékoságuk miatt nehezen találnak munkát.

Személyzet

A nappali otthonokban számos szakember dolgozik, köztük gyógypedagógusok, terapeuták és szociális gondozók, bár néhányan személyzethiánnyal szembesülnek. A képzési lehetőségek eltérőek, egyes ÉNO-k külső tanfolyamokra helyezik a hangsúlyt, míg mások nehezen tudnak releváns oktatást nyújtani, különösen az emberi jogi témákban. A megkérdezett munkatársak többsége elismerően beszélt kollégáiról, és a nagy munkaterhelés ellenére úgy érezte, hogy a csapat tagjaként értékelik őket.

Az első otthon gyógypedagógust és további személyzetet alkalmaz az igazgató felügyelete alatt.

A második otthonban a 26 engedélyezett pozícióból 24 be van töltve, négy technikai szerepkörből három pedig hiányzik, egy takarító és egy gondozó hiányzik. A szakszemélyzet terapeutákból és gyógypedagógusokból áll, korlátozott képzési lehetőségekkel a fogyatékkal kapcsolatos témákban, és hiányzik az emberi jogi képzés is.

A harmadik ÉNO-ban a személyzet gyógytornászokból, gondozókból és további, nem szakmai dolgozókból áll, az intézmény pedig közösségi alapú megközelítést támogat. A rendszeres képzés magában foglalja az önrendelkezési támogatást, az etetési terápiát és a kiégés megelőzését, a személyzet aktívan részt vesz külső rehabilitáción és szociális tanfolyamokon.

A negyedik ÉNO-nak 11 jóváhagyott pozíciója van, az összes szakmai szerepkör betöltve, de a műszaki személyzetben egy megüresedett álláshely maradt. A személyzet akkreditált képzéseken vesz részt, beleértve a visszaélések megelőzését és a konfliktuskezelést, bár a jogi képzések kevésbé népszerűek.

1. RÉSZ A SZEGREGÁLT KÖRNYEZET ÉS A KITAGOLÁS

Kitagolás és alternatívái: a legkevésbé korlátozó környezet, a közösségi élet támogatása

Az ÉNO-kban felismerték, hogy a közösségi integrációhoz fizikai infrastruktúrára és attitűdbeli változásokra is szükség van. A legtöbb nappali otthon közösségépítő tevékenységeket végez, beleértve a sporteseményeket, a környékbeli sétákat és az éves ünnepeket, bár az önállósági képzés megközelítése helyszínenként jelentősen eltér.

Az első ÉNO-ban a személyzet nem számol be formális önálló életviteli képzésről, de igyekszik támogatni az ellátottak döntéseit, és segíteni őket a napi interakciókban és az adminisztratív feladatokban. A szolgáltatást igénybe vevők érdeklődést mutattak a munkakeresés iránt, volt aki a párkapcsolat és a családtervezés előfeltételének tekintette.

A második ÉNO több mint tíz éve működtet szülői csoportot, amely pert is indított az önálló lakhatás támogatására. Támogatott lakhatási képzést kínálnak, és kifejezetten súlyos és halmozottan fogyatékkal élő emberek számára fejlesztettek anyagokat.

A harmadik nappali otthon célja, hogy 3-5 éven belül támogatott lakhatást biztosítson. Hangsúlyozzák a közösségi szerepvállalást a személyzet és a szülők közötti folyamatos kommunikáció révén, érzékenyítő programokat szerveznek a helyi iskolákkal és óvodákkal, és prioritásként kezelik az egyéni igényeket, miközben támogatják a társadalmi kapcsolatokat.

A negyedik ÉNO-ban a személyzet arról számolt be, hogy konyhasarkot terveznek létrehozni a főzőórákhoz, és a következetes oktatásra, a napi rutinra és a szabályok betartására összpontosítanak, miközben elismerik, hogy a szülők gyakran túlzott gondoskodást nyújtanak, ami akadályozza az önállóság fejlődését.

Részvétel a döntéshozatalban, az egyéni választások és autonómia tiszteletben tartása

Úgy tűnik, hogy az ÉNO-kon belül valamennyi feszültség van a függetlenség ösztönzése és az ellátottak esetleges negatív tapasztalatoktól való védelme között. Míg a legtöbb ÉNO bevonja a szolgáltatást igénybe vevőket a döntéshozatal bizonyos szintjein, különösen a tevékenységek és kirándulások tekintetében, különbségek vannak abban, hogy mennyire aktívan támogatják az autonóm döntéshozatalt a mindennapi életben.

Az első otthonban az ellátottak egy része önállóan utazik, míg másoknak ez az autonómiája korlátozott a múltbeli negatív tapasztalatok vagy a szülői aggodalmak miatt. A személyzet bevonja a szolgáltatást igénybe vevőket tevékenységek javaslatába és olyan életkészségek fejlesztésébe, mint a főzés és a kertészkedés, bár megjegyezték, hogy a családi dinamika gyakran akadályozza az önállóság fejlődését.

A második otthonban a programtervezés elsősorban a szülőket vonja be, nem pedig a szolgáltatást igénybe vevőket, és csak ellátott vesz részt a tervezési folyamatban. A tevékenységek strukturált heti ütemtervet követnek, tematikus napokkal, bár a részvétel önkéntes és alternatívákat is kínálnak.

A harmadik ÉNO különösen nagy hangsúlyt fektet az autonómiára a rugalmas napi programok révén, amely alkalmazkodik a szolgáltatást igénybe vevők hangulatához és preferenciáihoz. Bevezettek egy "kívánságrendszer", ahol a szolgáltatást igénybe vevők felírják a kívánt tevékenységeket, amelyek a falon jelennek meg, és "saját jogok" posztereket is kitétek, amelyek megtanítják az ellátottaknak, hogy visszautasíthatják a kényelmetlen helyzeteket.

A negyedik otthonban a személyzet a közösségi integrációra összpontosít a helyi idők klubjaival, a közeli iskolákkal és óvodákkal folytatott közös tevékenységeken keresztül. Az ellátottakkal konzultálnak a nyári táborok helyszínéről, és olyan gyakorlati feladatokba is bevonják őket, mint a konyhai segítségnyújtás és a vásárlás, bár a személyzet elismeri, hogy egyes közösségi tevékenységeket, például az úszást, korlátozza a személyzet hiánya és a negatív reakciók miatti aggodalmak.

Az oktatáshoz, a munkához és a szabadidős tevékenységekhez való hozzáférés támogatása

A nappali otthonokban számos a szabadidős tevékenység elérhető, de úgy tűnik, hogy kevés hangsúlyt fektetnek az oktatásra vagy a munkavállalási lehetőségekre. Az ellátottak általában elégedettségüket fejezik ki a rendelkezésre álló szabadidős tevékenységekkel, míg néhányan további tevékenységek iránti is érdeklődnének.

Az első ÉNO-ban az ellátottak számára kulturális programokat és kirándulásokat szerveznek, például bábszínházi és múzeumi látogatásokat, zenei eseményeket, könyvtárlátogatásokat és erdei kirándulásokat. Míg az ellátottak egy része korábban szövessel vagy kertészkedéssel foglalkozott, a jelenlegi munkavállalási lehetőségek korlátozottnak tűnnek.

A második otthon hat hónappal előre megtervezi a tematikus tevékenységeket, strukturált heti ütemtervvel, beleértve a mozgási napokat, a zenei foglalkozásokat, a mesemondást és a pénteki kikapcsolódást. A programokról a személyzet elsősorban a szülőkkel konzultál, nem pedig az ellátottakkal.

A harmadik ÉNO a változatos, személyre szabott tevékenységekre helyezi a hangsúlyt, beleértve a rendszeres kirándulásokat az éttermekbe és parkokba és a nyílt napokat. A központ a fizikai aktivitást helyezi előtérbe.

A negyedik otthon különféle terápiás tevékenységeket kínál, beleértve a tánc- és kutyaterápiát, a selyemfestést, a kézművességet és a zenét, valamint a gyógyypedagógusok által biztosított egyéni fejlesztést. Szoros kapcsolatot ápolnak egy közeli rehabilitációs központtal, sportversenyeken vesznek részt, és évente szerveznek rendezvényeket, például a nyári tábor és a közös programokat a helyi közösség tagjaival.

A családtagokkal és a közösséggel való kapcsolattartás fenntartása

A közösségi szerepvállalás jelentősen eltér az ÉNO-k között, van amelyik otthon elsősorban zárt környezetben működnek, korlátozott külső interakcióval, míg mások aktívabb kapcsolatokat ápolnak az iskolákkal, az idősszolgálatokkal és a közösségi önkéntesekkel. A legtöbb központban van szülőklub, ahol a szolgáltatást igénybe vevők családjai rendszeresen találkoznak.

Az első ÉNO-ban minden ellátott a családjával él, és hétköznapi napi gondozásban vesz részt. A közösségi szerepvállalás elsősorban a közeli idősek klubjával való közös tevékenységekre és alkalmanként szervezett kirándulásokra korlátozódik múzeumokba, parkokba, zenés programok helyszíneire és könyvtárakba.

A második nappali otthon képzési helyszíneként szolgál a gyógypedagógus tanulók számára, és közös programokat szervez a helyi idősök nappali szolgálataival. A központ viszonylag zárt működési modellt követ, alkalmanként közösségi kirándulásokkal játszóterekre, bevásárlóközpontokba és parkokba.

A harmadik ÉNO rendszeresen fogad közösségi szolgálatot végző fiatalokat és óvodai csoportokat közös programokra. Az ellátottak egy része párkapcsolatra és családra vágyott, miközben elismerték a fogyatékossgukkal kapcsolatos akadályokat.

A negyedik ÉNO erős családi részvételt tart fenn olyan tevékenységekkel, mint a közös tánc- és művészeti foglalkozások, a családi főzőnapok és a kertészeti programok. A szülőklub rendszeresen találkozik, és a központ évente tart nyílt heteket, ahol a családtagok megfigyelhetik a napi rutint, valamint havonta szülői értekezleteket, részletes jegyzőkönyveket osztva a családoknak.

Közösségi alapú vs. szegregált szolgáltatások: Hogy állnak az ÉNO-k?

Az intézményi kitagolásra és az önálló életvitelre vonatkozó jelenlegi emberi jogi normák, amelyeket az ENSZ intézményi kitagolásról szóló iránymutatásai foglalnak össze³, hangsúlyozzák a szegregált szolgáltatásoktól való elmozdulás szükségességét. A közösségi alapú szolgáltatásoknak el kell kerülniük a szegregáció új formáit, például a csoportos otthonokat, a védett műhelyeket és a nappali otthonokat, amelyek nem felelnek meg a befogadás és a részvétel elvének.⁴ Ehelyett a támogató szolgáltatásokat az egyén igényeihez, preferenciáihoz és választásaihoz kell igazítani, biztosítva, hogy a fogyatékossgal élő személyek a döntéshozatal középpontjában álljanak, és hogy szélesebb körű támogató hálózataikat igény szerint bevonják. Ezeknek a szolgáltatásoknak tiszteletben kell tartaniuk az egyének méltóságát és autonómiáját, elő kell mozdítaniuk a társadalomban való teljes körű részvételt és lehetővé kell tenniük a független életvitelt.

Ezekkel az elvekkel összhangban a fogyatékossgal kapcsolatos támogató szolgáltatásoknak kapcsolódniuk kell a meglévő közösségi hálózatokhoz és erőforrásokhoz, az elszigeteltség helyett a befogadást elősegítve. A támogatási mechanizmusokat emberi jogi keretek között kell kialakítani, megkönnyítve az általános szolgáltatásokhoz, az oktatáshoz és a foglalkoztatáshoz való hozzáférést, az egyének szegregációja vagy a függőség erősítése nélkül. Az iránymutatások egyértelművé teszik, hogy az olyan szolgáltatások, mint a védett foglalkoztatás vagy az ÉNO-k, mint amilyeneket Magyarországon meglátogattunk, nem felelnek meg a fogyatékossgal élő

³ CRPD/C/5: Iránymutatások az intézményi kitagolásról, többek között vészhelyzetekben (2022)

⁴ Az iránymutatás 77. pontja

személyek jogairól szóló egyezménynek, mivel állandósítják az egyének szegregációját és marginalizálódását, nem pedig lehetővé teszik a szélesebb közösségbe való beilleszkedésüket.

A közösségi alapú szolgáltatások támogatják a fogyatékossgal élő személyeket abban, hogy az intézményeken kívül önállóan éljenek, lehetővé téve számukra a társadalomba való teljes körű befogadásukat. Ezeknek a szolgáltatásoknak nemcsak gyakorlati támogatást kell nyújtaniuk – például a pénzügyi irányítást, a lakhatást és a mindennapi élethez –, hanem hozzáférést kell biztosítaniuk a mainstream közösségi terekhez, az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz és a társadalmi lehetőségekhez is. A valódi befogadáshoz hozzáférhető és megfizethető közterületekre, közlekedésre és lakhatásra van szükség, biztosítva, hogy a fogyatékossgal élő személyek valódi választási lehetőséget kapjanak lakóhelyükkel és a társadalomban való részvételükkel kapcsolatban. A minőségi oktatáshoz és foglalkoztatáshoz való hozzáférés elengedhetetlen a pénzügyi függetlenséghez és a társadalmi befogadáshoz. A befogadó közösségek létrehozása mindenki számára előnyös, beleértve az idősödő népességet is, mivel javítja a hozzáférhetőséget és elősegíti a társadalmi kohéziót⁵.

Az intézményi ellátásról a közösségi alapú szolgáltatásokra és ideális esetben a működő személyi asszisztencia rendszerre való áttérés során elengedhetetlen, hogy foglalkozzunk a fogyatékossgal élő személyek és családjaik magyarországi realitásaival. Jelenleg a szegregált nappali otthonok gyakran továbbra is jobb megoldás, különösen akkor, ha a családok nem tudják napi ellátást biztosítani fogyatékossgal élő felnőtt gyermekeiknek, különösen azoknak, akiknek nagyobb a támogatásra szükségük, és az egyetlen alternatíva az intézményi elhelyezés. Ez sokak számára aggodalomra ad okot, mivel a fogyatékossgal élők gyakran szegregált oktatási környezetben nőnek fel, napközben az ÉNO-k szolgáltatásaira támaszkodnak, és végül bentlakásos intézményekbe kerülnek, amikor családjuk már nem tud gondoskodni és támogatni őket.

Ahhoz, hogy túllépjünk ezen a modellen, kritikus fontosságú a nagyobb közösségi szerepvállalás elősegítése. A kérdés az, hogyan lehet a szolgáltatásokat kevésbé szegregálni, és hogyan tudnak a felhasználók szorosabb kapcsolatba lépni a helyi közösséggel? Néhány kezdeményezés már elindult, mint a nappali otthonok összekapcsolása más helyi önkormányzati szolgáltatásokkal, például idősek bentlakásos és nappali intézményeivel vagy helyi iskolákkal. Az oktatási intézményekkel való kapcsolattartás segíthet csökkenteni az előítéleteket az újabb generációkban, mivel a diákok kapcsolatba léphetnek a fogyatékossgal élőkkel és támogathatják őket,

⁵ Átmenet az intézményekről a fogyatékossgal élő személyek közösségi alapú szolgáltatásaira és önálló életvitelére, az Európai Fogyatékosügyi Fórum állásfoglalása, 2024. március

elősegítve a megértést és az inkluzivitást. Magyarországon az "Iskolai Közösségi Szolgálat (IKSZ) lehetőséget biztosít a diákok számára a közösségi támogató tevékenységek elvégzésére, amelyek magukban foglalhatják a nappali otthonok segítését is.

A rendszeres kirándulások és tevékenységek, amelyek láthatóvá teszik a szolgáltatást igénybe vevőket a helyi közösség számára – például játszóterek látogatása, bevásárlás gyakorlása vagy helyi kulturális eseményeken való részvétel – szintén előnyök a társadalmi befogadás előmozdításában. A különböző ÉNO-k közötti partnerség kiépítése sport- és művészeti eseményeken vagy versenyeken keresztül tovább erősítheti a közösségi kapcsolatokat. A közösségi befogadás javítása érdekében többet lehetne tenni, például nyílt napok és a fogyatékossgal élő személyek helyi társadalomba való bevonására irányuló kezdeményezések segíthetnek felhívni a figyelmet különböző készségeikre, tehetségükre és szükségleteikre. Ezenkívül a szolgáltatást igénybe vevők támogatása a védett műhelyeken kívüli munkakeresésben és a nem fogyatékossgal élőkkel való kapcsolatok kialakításának elősegítése tovább növelheti a függetlenséget és hosszú távon csökkentheti a szegregációt. Egy jól működő személyi asszisztensrendszer kulcsfontosságú lenne ahhoz, hogy a fogyatékossgal élő személyek saját feltételeik szerint vehessenek részt ezekben a tevékenységekben.

Ajánlások a közösségi alapú szolgáltatások felé tett lépésekre

Ajánlások a nappali otthonok számára

- *Növeljék a közösségi befogadást:* A nappali otthonoknak szorosabb kapcsolatokat kell ápolniuk a helyi közösségekkel azáltal, hogy megkönnyítik a rendszeres kirándulásokat nyilvános helyeken, például helyi üzletekben vagy kulturális eseményeken. Ez segítené a szolgáltatást igénybe vevőket abban, hogy lássák és elfogadják a nyilvános helyeken, értelmes kapcsolatokat építsenek ki és küzdjenek a szegregáció ellen.
- *Együttműködés az oktatási intézményekkel:* Az ÉNO-knak aktívan törekedniük kell a partnerségre a helyi iskolákkal, beleértve az óvodákat, az általános iskolákat és a középiskolákat, hogy segítsék őket egymás megismerésében. Azáltal, hogy a diákokat önkéntes programokon (például az IKSZ-en) keresztül bevonják a fogyatékossgal élők támogatásába, csökkenthetik az előítéleteket, és elősegíthetik az empátiát és a szolidaritást a fiatalabb generációkban.
- *Figyelemfelkeltés és részvétel ösztönzése:* Nyílt napok és események szervezése, amelyek lehetővé teszik a közösség számára, hogy közvetlenül kapcsolatba lépjen a fogyatékossgal élőkkel. Ez elősegíti a tehetségük és sokrétű készségeik tudatosítását, és ösztönzi a szélesebb körű társadalmi befogadást.

Ezek az események lehetőséget biztosíthatnak a szolgáltatást igénybe vevőknek a helyi ünnepeken és kulturális tevékenységeken való részvételre is.

- *Támogassák az ellátottak önállóságát:* Hozzanak létre olyan intézményi kultúrát, amely támogatja az egyének autonómiáját és döntéshozatali képességeit.
- *Támogassák az ellátottak munkavállalását:* Ösztönözzék a szolgáltatást igénybe vevőket, hogy védett műhelyeken kívül keressenek munkát karrier-tanácsadással, készségfejlesztési lehetőségekkel és az álláskeresés támogatásával. Ez segít a fogyatékossgal élőknek önállóságot szerezni és hozzájárulni a helyi gazdasághoz, miközben csökkenti az intézményi környezettől való függést.

Ajánlások a nappali otthonok fenntartói számára

- *Személyközpontú támogatási tervek kidolgozása:* A fenntartóknak biztosítaniuk kell, hogy a nyújtott szolgáltatások teljes mértékben a szolgáltatást igénybe vevők egyéni igényeihez igazodjanak, tiszteletben tartva döntéseiket, akaratukat és preferenciáikat. Ez magában foglalná az önálló életvitelre való átállás támogatását és annak biztosítását, hogy a szolgáltatások rugalmas, személyközpontú ellátást nyújtsanak. Fontos azonban elismerni, hogy fenntarthatóbb és erősebb megoldás lenne egy átfogó személyi asszisztensrendszer bevezetése. Ez lehetővé tenné a szolgáltatást igénybe vevők számára, hogy önállóan éljenek saját otthonukban, a szükséges segítséggel, ahelyett, hogy hosszú távú megoldásként a nappali otthonokra támaszkodnának
- *A társadalmi befogadás és elkötelezettség előmozdítása:* A fenntartók számára alapvető fontosságú, hogy megkönnyítsék a nappali otthonok integrációját más helyi szolgáltatásokkal. Ez magában foglalhatja az idősgondozási intézményekkel való partnerséget vagy a helyi vállalkozásokkal való együttműködést, elősegítve a szolgáltatást igénybe vevők lehetőségeit a társadalom különböző tagjaival való kapcsolattartásra és a központon kívüli tevékenységekben való részvételre.
- *A képzés és a tudatosság fokozása:* A fenntartóknak be kell fektetniük az emberi jogokról, a befogadásról és a fogyatékossgal élők támogatásának bevált gyakorlatairól szóló folyamatos személyzeti képzésbe. Ez elősegítené az ellátás minőségének javítását, és biztosítaná, hogy a személyzet rendelkezzen az önálló életvitel és a közösségi szerepvállalás előmozdításához szükséges készségekkel.

Ajánlások a magyar kormány számára

- *Fektessen be a közösségi alapú szolgáltatásokba:* A kormánynak prioritásként kell kezelnie a közösségi alapú szolgáltatások fejlesztését és finanszírozását, és le kell állítania az bentlakásos intézményi ellátásba való további befektetést. Ez magában foglalja az önálló életvitelre való átállás támogatását, a személyi

asszisztencia szolgáltatások megfelelő finanszírozását, valamint annak biztosítását, hogy a fogyatékossgal élők hozzáférjenek a szükséges támogatáshoz, miközben a közösségben élnek. A személyes segítségnyújtás jobb megoldás, mivel lehetővé teszi az egyének számára, hogy önállóan éljenek és elősegíti a társadalomba való nagyobb integrációt.

- *Biztosítsa a hozzáférhetőséget a nyilvános terekben:* A nemzeti döntéshozóknak azon kell dolgozniuk, hogy a közterek, a közlekedés és a lakhatás akadálymentesek és megfizethetőek legyenek a fogyatékossgal élők számára. Ez elengedhetetlen az önálló életvitel lehetővé tételéhez és a társadalmi befogadás előmozdításához, lehetővé téve a fogyatékossgal élők számára, hogy teljes mértékben részt vegyenek közösségeikben és gyakorolják jogaikat.
- *Jogszabályok a jobb befogadás érdekében:* A parlamentnek olyan jogszabályokat kell alkotnia, amelyek támogatják a fogyatékossgal élő személyek munkaerő- és oktatási rendszerbe való beilleszkedését, és ésszerű alkalmazkodást biztosítanak.
- *A családok támogatásának megerősítése:* A politikai döntéshozóknak olyan intézkedéseket kell kidolgozniuk és végrehajtaniuk, amelyek támogatják a fogyatékossgal élő személyek családjait. A személyes segítségnyújtás értékes eszköz lenne, amely lehetőséget kínál a családoknak arra, hogy otthon biztosítsák a szükséges támogatást, elkerülve az intézményi ellátás szükségességét.

2. RÉSZ: VÉDELEM A NEMI ÉS FOGYATÉKOSSÁGI ALAPÚ ERŐSZAKKAL SZEMBEN

Nemi és fogyatékossgai alapú erőszak

Meglátogatott nappali otthonokban a személyzet tagjai általában úgy vélték, hogy a szolgáltatást igénybe vevők családjai támogatóak és védelmezőek, így a családon belüli erőszak a legtöbb esetben valószínűtlennek tűnik. Az egyik ÉNO aggodalmát fejezte ki a higiénia elhanyagolása, a nem megfelelő támogató eszközök és a nem megfelelő ruházat miatt, amit a személyzet annak tulajdonított, hogy az idősebb szülők fizikailag nem tudnak megfelelő ellátást nyújtani. Az ellátottak között időnként felmerülnek konfliktusok a korlátozott hely vagy az eltérő tevékenységi preferenciák miatt, és autoagresszió eseteiről is számoltak be. A legtöbb ÉNO "nyugodt szobákat" biztosít az izgatott egyének számára. A szolgáltatást igénybe vevők következetesen arról számoltak be, hogy bíznak a személyzetben, és erőszak esetén hozzájuk vagy családtagjaikhoz fordulnak, míg a személyzet minden központban hangsúlyozta, hogy a felhasználókkal való napi

kapcsolattartás lehetővé tette számukra a viselkedésbeli változások nyomon követését a formális protokollok hiánya ellenére. Az egyik ÉNO-ban egy incidens egy verbálisan bántalmazó alkalmazottat érintett, akit végül elbocsátottak, miután a kollégák aláírtak egy petíciót, bár a személyzet arról számolt be, hogy a folyamat során úgy érezték, hogy a fenntartó nem támogatta őket.

A nemi és fogyatékosági alapú erőszakkal kapcsolatos képzés nappali otthononként eltérő volt, egyesek otthonok dolgozói teljesen kimaradtak az oktatásból, míg mások képzésben részesültek.

Az első ÉNO-ban a személyzet arról számolt be, hogy az erőszak ritka, bár elismerik, hogy a tömegközlekedés olyan helyzeteket okozhat, amikor a szolgáltatást igénybe vevők agresszióval találkoznak. A személyzet tagjai nem rendelkeznek speciális képzéssel vagy protokollokkal a bántalmazási esetek kezelésére, de szükség esetén jelentést tesznek a vezetőségnek.

A második otthonban a személyzet nem figyelt meg szexuális bántalmazást, de megjegyezték, hogy egyes ellátottakon észrevettek elhanyagoltságot. Bár verbális bántalmazás történt, a vezetőségnek történő jelentésen kívül nincsenek hivatalos protokollok a bántalmazás kezelésére.

A harmadik ÉNO-ban központban nem figyeltek meg nemi vagy fogyatékosági alapú erőszakot, a személyzet hangsúlyozta, hogy figyelemmel kísérik és jelentik a családon belüli bántalmazás gyanúját. A nappali otthon szakmai támogatással foglalkozott a szexuális nevelési igényekkel, különösen a férfi szolgáltatást igénybe vevők esetében.

A negyedik ÉNO-ban a személyzet értesítette a szülőket, ha bántalmazás jeleit észlelték, bár az elmúlt években nem fordult elő ilyen eset. A nappali otthonnak nincsenek hivatalos protokolljai a bántalmazás kezelésére, de két évente képzést nyújtanak.

Szexualitás és kapcsolatok

Ez a téma különösen kritikus, mivel a fogyatékosággal élő nők fokozott kockázatnak vannak kitéve a párkapcsolati és szexuális erőszak kockázatának.⁶ A családok – felnőtt gyermekeik infantilizálása és a szexualitásról és a kapcsolatokról szóló beszélgetések elkerülése miatt – nagyobb kockázatnak tehetik ki a fogyatékosággal élőket. Néhány munkatárs arról számolt be, hogy a szülők "meglepődtek", amikor meghallották, hogy

⁶ García-Cuellar, Mónica Miriam és mtsai. "A fogyatékosággal élő nők elleni párkapcsolati erőszak elterjedtsége: a szakirodalom szisztematikus áttekintése." *Fogyatékoság és rehabilitáció* 45.1 (2023): 1-8. és Mailhot Amborski, Aylee et al. "Fogyatékosággal élő személyek elleni szexuális erőszak: metaanalízis." *Trauma, erőszak és bántalmazás* 23.4 (2022): 1330-1343.

felnőtt gyermekeiket érdekli a szexualitás és a párkapcsolatok témája. Megfelelő tájékoztatás nélkül az ellátottak jobban ki vannak téve a bántalmazás veszélyeinek.

Voltak olyan ellátottak, aki arról meséltek, hogy párkapcsolatot és végül családot is szeretnének, de a legtöbben megjegyezték, hogy ez nem lehetséges fogyatékoságuk vagy családjuk kifejezett rosszallása miatt. Néhány ellátott megemlítette, hogy érdekli őket a kérdés, néhányan pedig felvetették a "társskereső szolgáltatás" ötletét, vagy más fogyatékosággal élőkkel való kapcsolatfelvételt. Néhányuknak fogyatékoságuk miatt rossz tapasztalataik voltak a randevúzással kapcsolatban, annak ellenére, hogy a szülők támogatták őket. A szexualitás körüli tabu ellenére a legtöbb ÉNO munkatársai megemléstették, hogy a szolgáltatást igénybe vevők érdeklődnek a téma iránt, és tematikus beszélgetéseket és képzéseket szerveznek számukra.

A fogyatékosággal élő személyeknek joguk van házasságot kötni és gyermeket vállalni, amint azt a CRPD 23. cikke kimondja, bár Magyarországon korlátozható, ha valakit gyámság alá helyeznek. A magyar közvélemény feltételezése, hogy az értelmi fogyatékosággal élő személyeket kevésbé képesek a kapcsolatokról és a szexualitásról szóló beszélgetésekre, gyakran ahhoz vezet, hogy kizárják őket az ezekről a témákról szóló oktatásból, megerősítve a tévhiteket és korlátozva képességüket arra, hogy megalapozott döntéseket hozzanak saját életükről. Sok esetben a szolgáltatók, a családok, sőt a szakemberek is alábecsülik azt a képességüket, hogy megértsék és kifejezzék érzéseiket, vágyaikat és kihívásaikat. Ennek eredményeként alig vagy egyáltalán nem kapnak támogatást az egészséges kapcsolatok, a személyes biztonság és a beleegyezés terén, így jobban ki vannak téve a kizsákmányolásnak és a bántalmazásnak.

Egyes ÉNO-k speciális képzést és oktatást nyújtanak az ellátottak számára testükről és párkapcsolatokról, néha beépítve ezeket a foglalkozásokat az ünnepi témájú tevékenységekbe, például Valentin-nap alkalmával. Az egyik ÉNO a egy fogyatékosággal élő személyek érdekérvényesítő szervezetével együttműködve célzott képzéseket tart. Egy másik ÉNO azt tervezi, hogy megbeszéléseket szervez egy elkötelezett szexuálpszichológussal, aki tapasztalattal rendelkezik a fogyatékosággal élőkkel való munkában. Ezenkívül az egyik ÉNO-ban található férfiklub olyan teret kínál, ahol a résztvevők nyíltan megvitathatják ezeket és más témákat.

Bizonyos kulcsfontosságú szempontokkal azonban továbbra sem foglalkoznak. Egyértelműen szükség van a fogyatékosággal élő személyek jogaival kapcsolatos oktatásra, mivel ezt csak egy központ említette. Az ellátottaknak jobb útmutatásra van szükségük az erőszak felismeréséhez és annak megértéséhez, hogy milyen lépéseket kell tenniük, ha bántalmazást tapasztalnak vagy annak szemtanúi lesznek. Ezenkívül

hiányoznak a hivatalos protokollok arra vonatkozóan, hogyan kell kezelni a nappali otthonokban elkövetett erőszakot, és hatékonyan reagálni a családon belüli erőszak gyanús eseteire.

Panasztételi mechanizmusok

A nagy bentlakásos intézményekhez képest a nappali szolgáltatások kisebbek, és általában nem rendelkeznek hivatalos panasztételi mechanizmusokkal, a legtöbb informális kommunikációs csatornákra támaszkodnak. Az ellátottak általában arról számolnak be, hogy aggályaik esetén felkeresnék egy megbízható munkatársat vagy az ÉNO vezetőjét, de nincs hivatalos dokumentációs folyamat vagy nyomon követési eljárás. Míg egyes ÉNO-k incidensnaplót vezetnek, ha konkrét problémák merülnek fel (például hiányzó tárgyak vagy étkezések), kevés bizonyíték van a panaszminták szisztematikus nyomon követésére vagy elemzésére. A jogi képviselettel kapcsolatos információk következetlennek tűnnek – egyes ÉNO-kban voltak táblák és plakátok voltak a betegjogi képviselőkről, míg másokban nem. A hozzáférhető, formalizált panasztételi eljárások hiánya különösen aggasztó, mivel a szolgáltatások számos igénybe vevője szembesül, különösen az értelmi fogyatékossgal élők vagy a korlátozott verbális kommunikációval élők, akik megfelelő támogatás nélkül nehezen tudják megfogalmazni aggályaikat.

Az ellátottak akiket meginterjúvöltunk általában arról számoltak be, hogy pozitív kapcsolatokat ápolnak a munkatársakkal, és nyugodtan megosztották velük aggályaikat vagy panaszait. A megkérdezett munkatársak többsége hasonló érzéseket fogalmazott meg a vezetőséggel való kapcsolatával kapcsolatban, és kijelentette, hogy szükség esetén nyíltan felvethetik a kérdéseket. A bizalom és a nyílt kommunikáció ellenére azonban a panaszok kezelésére és a problémák megoldására vonatkozó hivatalos eljárások hiánya továbbra is jelentős kihívást jelent. Világos protokollok hiányában az aggályok kezelésének módja gyakran nagymértékben függ az intézményvezető személyiségétől és hozzáállásától.

Ajánlások a nemi alapú és fogyatékosági alapú erőszak elkerülésére

Ajánlások a nappali otthonok számára

A személyzet képzése és felkészültsége:

- Rendszeres képzések szervezése a személyzet számára a fogyatékossgal élő nők jogairól, az erőszak felismeréséről és kezeléséről, valamint a szolgáltatást igénybe vevők biztonságának biztosításáról.
- Jelöljenek ki egy vagy több alkalmazottat az erőszak megelőzésének szakembereiként, akikhez a kollégák útmutatásért fordulhatnak.

- Rendszeres forgatókönyv-alapú gyakorlatok és felügyeleti foglalkozások végrehajtása, hogy segítsen a személyzetnek felismerni a bántalmazás jeleit.

Biztonságos és támogató környezet biztosítása:

- Vezessenek be egyértelmű és végrehajtható erőszakmegelőzési és visszaélés-felismerési protokollokat. A személyzetnek teljes mértékben tisztában kell lennie ezekkel az eljárásokkal, és következetesen alkalmaznia kell azokat.
- Oktatási programokat kell kínálnunk a szülőknek, hangsúlyozva annak fontosságát, hogy felnőtt gyermekeiket önálló egyénként kezeljék, nem pedig infantilizálják őket. A családoknak útmutatást kell kapniuk az autonómia, a döntéshozatal és a mindennapi életben való aktív részvétel támogatásáról.

A panasztételi mechanizmusok formalizálása:

- Hozzáférhető és bizalmas panasztételi mechanizmusok biztosítása a szolgáltatást igénybe vevők és családtagjaik számára. Ez magában foglalhat egy névtelen jelentési rendszert annak biztosítása érdekében, hogy aggályokat a megtorlástól való félelem nélkül lehessen felvetni.
- Hozzanak létre egy szabványosított dokumentációt és nyomon követési folyamatot a panaszokra és incidensekre vonatkozóan az elszámoltathatóság és az átláthatóság biztosítása érdekében.

A nemi és fogyatékosági alapú erőszak kezelése:

- Hivatalos protokollok kidolgozása és végrehajtása az erőszak gyanús eseteinek kezelésére és az azokra való reagálásra, beleértve a családon belüli erőszakot is.
- Győződjenek meg arról, hogy minden alkalmazottat kiképeztek az elhanyagolás, a fizikai bántalmazás vagy a pszichológiai sérülés jeleinek felismerésére és megfelelő reagálására.
- Strukturált oktatás a szexualitásról és a kapcsolatokról a szolgáltatást igénybe vevők számára, biztosítva a hozzáférhetőséget, beleértve a könnyen olvasható anyagokat és az egyszerű nyelvet, valamint az igényeik iránti érzékenységet.

Ajánlások a nappali otthonok fenntartói számára:

Források elkülönítése képzésre és szakmai támogatásra:

- Tegyék kötelezővé az erőszakmegelőzési képzésen való részvételt minden nappali otthon számára, és biztosítsák a szükséges pénzügyi forrásokat a végrehajtásához.
- Finanszírozzák külső szakértők bevonását, hogy segítsék az intézményeket a hatékony erőszakmegelőzési stratégiák kidolgozásában.

Rendszeres ellenőrzés és felügyelet:

- A nappali otthonok rendszeres, független nyomon követése a fogyatékossgal élő személyek és képviselői szervezeteik, valamint más civil társadalmi szervezetek bevonásával, különös tekintettel az ellátottak biztonságára és jogaik érvényesítésére.
- Olyan hozzáférhető és hatékony panasztételi mechanizmusok támogatása, amelyek lehetővé teszik az ellátottak és családjaik számára, hogy bejelentsék aggályaikat és megoldást keressenek.
- A nappali otthonok és az érdekképviselői szervezetek közötti együttműködés elősegítése a tudásmegosztás és a legjobb gyakorlatok javítása érdekében.

Ajánlások a magyar kormány számára:

A jogi és szakpolitikai keretek megerősítése:

- Hajtsák végre a nemzeti jogszabályokat és ajánlásokat, amelyek előírják az erőszak megelőzésére irányuló intézkedéseket a nappali otthonokban (és a fogyatékossgal élő személyeket célzó minden egyéb szolgáltatásban és intézményben), beleértve a hivatalos panasztételi mechanizmusokat és a személyzet képzését.
- Biztosítsák, hogy a fogyatékossgal élő személyeket az erőszaktól és a bántalmazástól védő törvényeket minden szolgáltatási környezetben hatékonyan hajtsák végre, egyértelmű elszámoltathatósági struktúrákkal.

Az erőszakmegelőzési kezdeményezések fenntartható finanszírozásának biztosítása:

- Pénzügyi források elkülönítése az ÉNO-k személyzetének folyamatos képzési programjainak támogatására a nemi és fogyatékosági alapú erőszak megelőzéséről.
- A fogyatékossgal élő személyek elleni erőszakkal és bántalmazással kapcsolatos kutatások és adatgyűjtés finanszírozása a tényeken alapuló politikai döntéshozatal tájékoztatása érdekében.

Az igazságszolgáltatáshoz és a támogató szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása:

- A fogyatékossgal élő személyek és családjaik jogi képviselethez és érdekképviselői szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek megerősítése.
- Annak biztosítása, hogy mind intézményi, mind nemzeti szintű panasztételi mechanizmusok hozzáférhetőek, hatékonyak és függetlenek legyenek.

- A civil szervezetek számára hozzáférést kell biztosítani az intézményekhez, beleértve a nappali otthonokat is, hogy jogi segítséget nyújthassanak a szolgáltatást igénybe vevőknek.
- A fogyatékossgal élő személyek jogairól, különösen az erőszakkal szembeni védelemhez, a kapcsolatokhoz és a független döntéshozatalhoz való jogukról szóló figyelemfelkeltő kampányok fokozása.